– вміст нової цікавої для учнів інформації;
– представлення різних форм мови;
– наявність надлишкових елементів інформації;
– природність представленої ситуації, персонажів і обставин;
– здатність матеріалу викликати у відповідь емоційний відгук;
– бажана наявність виховної цінності.

Таким чином, використання на уроках англійської мови аудіоматеріалів – це досить ефективний та доцільний засіб для розвитку фонематичного слуху учнів. Крім цього, використання CD-дисків у викладанні англійської мови дозволяє відійти від традиційних форм навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності учнів, оптимізувати засвоєння мовних структур та граматичних правил.

Література:

1. Гапонова С.В. Деякі особливості текстів для навчання аудіювання учнів старшої школи // Іноземні мови. – 2003. – № 3. – С. 3-10.
2. Гапонова С.В. Навчання розуміння аудіотекстів учнів старших класів середньої школи // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 9-17.
3. Круківська І.А. Використання пісень у процесі навчання аудіювання // Іноземні мови. – 1998. – № 1. – С 22-23.
4. Лисовець І.П. Інтегроване навчання аудіювання і усного мовлення // Англійська мова і література. – 2004. – № 3. – С. 16- 18.
5. Ніколаева С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – С.87.
6. Пруссаков Н.Н. Трудности при обучении аудированию иноязычного звучащего текста // Иностранный язык в школе – 1981. – № 5. – С. 57-62.

Клєцко І. Г., Коденець І. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ О.Д.КАРП'ЮК ПІД ЧАС РОЗВИТКУ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО ГОВОРІННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті аналізуються різні ситуативно-рольові прийоми навчання іншомовного говоріння старшокласників, використані в підручниках О.Д.Карп'юк.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю використання ефективних ситуативно-рольових прийомів навчання іншомовного говоріння учнів.

У підручниках британських авторів цьому питанню приділяється значна увага й використовується значна кількість прийомів на розвиток навичок іншомовного говоріння.

У нашій країні є велика кількість підручників вітчизняних авторів. Як відомо, одним із найбільш уживаних в Україні є

* ***© Клєцко І. Г., Коденець І. В.***

навчально-методичний комплекс (НМК) автора О.Д.Карп'юк. Тому зробимо спробу проаналізувати ті прийоми навчання, які використовує автор.

Ми поділяємо думку О.Д.Карп'юк, що іншомовне мовлення – це інструмент у діалозі культур, а також усвідомлюємо важливість принципу комунікативної спрямованості, який реалізується в її підручниках. Мова йде про формування комунікативної компетенції, тобто здатності та готовності здійснювати як безпосереднє спілкування (говоріння та сприймання на слух), так і опосередковане спілкування (читання та розуміння іншомовних текстів, тощо) [2].

Зараз серед багатьох принципів навчання говорінню одним із головних є принцип ситуативності. Це означає, що навчання здійснюється на основі ситуацій. З вищесказаного випливає, що неможливо навчати говорінню, не навчаючи спілкуванню, не створюючи на уроках умов мовленнєвого спілкування.

Отже, можемо визначити навчальну ситуацію як основну одиницю комунікативно-ситуативного навчання, яка імітує реальне іншомовне спілкування.

Навчально-рольова ситуація може виступати в якості як змісту, так і прийому навчання. Результатом навчання має бути вміння учня діяти в ролі власного я, тобто бути школярем, сином, другом і т.д. Саме в ролях він засвоює і використовує той мовний матеріал, який визначений програмою.

При навчанні іншомовному говорінню створювати природні ситуації непросто. Учитель має володіти здатністю перевтілюватися з людини, яка навчає, в людину, яка спілкується.

Важливо з перших хвилин уроку ввести учнів в атмосферу іншомовного спілкування. Достатньо одного-двох питань, щоб змусити мозок працювати в необхідному режимі. Наприклад, питання *How are you feeling today?* спонукає говорити кожного учня. Звичайно, цьому передує підготовча робота, накопичення словникового запасу, необхідного для характеристики емоційного стану людини.

Аналізуючи підручники з англійської мови для 10 та 11 класів О.Д.Карп'юк, можемо зазначити, що вони складаються з восьми розділів, і кожен розділ починається з обговорення декількох питань, які спонукають учнів до спілкування на задану тему. Наприклад, у підручнику для 10 класу є такі питання *Do you think it's better to be the older or the younger sister or brother in a family with two children? Why?* (Як ти вважаєш, краще бути старшим чи молодшим братом чи сестрою у сім'ї з двома дітьми? Чому?) та *Does a child's position in the family have an influence on his/her personality?* (Чи впливає позиція дитини в сім'ї на її особистість?) (с.4, впр.1) [2], які не залишають дітей байдужими і спонукають їх до обговорення.

У підручниках як 10, так і 11 класів для введення учнів в іншомовне говоріння застосовуються також мікродіалоги. Наприклад, учитель висловлює твердження, а учні ставлять уточ-

нюючі питання, добре, якщо твердження пов'язане з подією, учасниками якої є учні класу. Тоді вводиться ситуація у формі текстів/діалогів, малюнків, таблиць, вербального опису вчинків дійових осіб тощо.

Наприклад, при вивченні теми «Вибір майбутньої професії» в 10 класі вчитель на початку уроку загадує певну професію, а учні за допомогою таких питань, як *Do you work in an office? Do you drive a car? Do you wear a uniform?* (Ти працюєш в офісі? Ти водиш машину? Ти носиш форму?) (с.26, впр.1) [2] намагаються здогадатися, що задумав учитель.

Один із прийомів створення ситуацій за допомогою текстів полягає в тому, що сюжетна лінія тексту передається словесно не в повному обсязі, частина його опускається. Наприклад, у діалозі надаються репліки лише одного співрозмовника (10 клас, с.120, впр.3) [2], у тексті є лише початок і кінець, а основну частину треба відтворити. Якщо учень розуміє текст, тоді відсутні частини легко поновлюються ним.

Ще один спосіб створення ситуацій на основі текстів ґрунтується на можливості активного оціночного висловлювання до представлених подій, фактів, явищ. Важливо при цьому викликати протилежні думки щодо представленого матеріалу. Наприклад, при вивченні теми «Мистецтво» в 10 класі О.Д.Карп'юк пропонує проблемну ситуацію: *We know that many people today reject old art and protect new trends in art. But what shall we do about the great works of Raphael and Leonardo da Vinci or Rembrandt? Shall we reject them?* (Відомо, що багато людей сьогодні відкидають старі і захищають нові напрями в мистецтві. Але що робити з роботами таких митців як Рафаель, Леонардо да Вінчі чи Рембрандт? Чи слід відкидати їх?) (с.126, впр.9) [2]. Учні повинні обговорити та висловити власні думки. Якщо учні одностайні у своїх поглядах, тоді вчителеві для досягнення мети варто висловити протилежну позицію.

Для створення ситуації спілкування використовуються також різні малюнки, фото, репродукції картин, карту міста, карикатури або малюнки драматичного змісту, які спонукають учнів до висловлювання, як у підручнику для 10 класу при вивченні теми «Мистецтво» (с.115, впр.3) [2], де автор пропонує описати, порівняти картини та виконати завдання на пошук відповідностей. Крім текстів і малюнків може використовуватись повний план або короткі описи однієї ситуації з різними деталями для кожного співрозмовника.

У процесі навчання іншомовного говоріння дуже важливими є використання різноманітних опор. Наприклад, завдання «Телефонна розмова» не працює без набору можливих для використання словосполучень або опису подій, які мають бути обговорені. Серед вправ з опорами заслуговують на увагу завдання, які побудовані на інформації, представленій у вигляді таблиць з пропусками інформації. Кожен зі співрозмовників отримує картку, наприклад, з інформацією про часи роботи

магазинів, кінотеатрів та інше. Але інформація, яка є в одній картці, відсутня в другій. Акт комунікації відбувається через взаєморозпитування з метою здобуття інформації та заповнення пропусків. Для роботи в парі це найяскравіший приклад активізації комунікативної діяльності учнів [3].

У підручнику як 10, так і 11 класу наявна велика кількість вправ на запитання-відповідь, виконуючи які учні повинні детально викласти свою точку зору з даної теми (11 клас – с.31, впр.1; с.74, впр.1; с.86, впр.2; с.102, впр.1; 10 клас – с.15, впр.7; с. 140, впр.2) [1; 2].

Як ми вже зазначали раніше, у підручниках також використовуються вправи на пошук відповідностей при вивченні кожної теми, що сприяє мовленнєвій взаємодії школярів.

Серед інших прийомів О.Д.Карп'юк найчастіше застосовує групову та парну роботу, що забезпечує максимальну можливість для взаємного усного спілкування англійською мовою.

Зокрема, працюючи в парах, учні повторюють матеріал попереднього уроку, складають діалоги, виступають з повідомленнями, які стосуються поставлених проблемних питань, виконують разом завдання за прочитаним текстом тощо.

Так, у 10 класі автор при вивченні теми «Школа» ставить перед учнями завдання дізнатися один в одного інформацію про школу та клас, а потім поділитися інформацією, яку дізналися (с.44, впр.1) [2]. А в 11 класі перед парами постає багато проблемних питань чи проблемних ситуацій. Наприклад, при вивченні теми «Сімейні стосунки» перед парою ставиться завдання записати три речі, які роблять підлітки, але які дратують їхніх батьків. Потім учні по черзі мають розповісти один одному, що потрібно зробити батькам, щоб упоратися із цими речами (с.84, впр.6) [1].

Для групової роботи О.Д.Карп'юк пропонує вправи, де, здебільшого, 1 або 2 запитання, які потрібно обговорити та висловити думку всієї групи, як от «Що ви змінили б в системі освіти у вашій країні?» (10 клас, с. 44, впр. 4) [2].

Вважаємо за доцільне зауважити, що ефективним засобом навчання говоріння є рольова гра. Рольова гра – це своєрідний навчальний прийом, при якому учень повинен вільно говорити в межах заданих обставин, виступаючи в ролі одного з учасників іншомовного спілкування. Таким чином, рольову гру можна визначити як ситуативно-керовану форму організації навчальної діяльності учнів на уроках, що спрямована на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, у якому складається й удосконалюється поведінка людини, і має на меті формування, розвиток та вдосконалення мовленнєвих навичок і вмінь в умовних ситуаціях, максимально наближених до умов реального спілкування. У них учні включаються у змодельовану ситуацію, що вимагає від них прийняття рішень на основі аналізу цієї ситуації. Рольова гра передбачає розподіл ролей між учнями та розігрування ситуації спілкування згідно із за-

даною темою та ролями учнів. Обов'язковим елементом рольової гри є розв'язання проблемної ситуації. Пошук розв'язання поставленого завдання зумовлює природність спілкування. Рольові ігри будуються на принципах колективної роботи школярів, практичної корисності, змагання, максимальної зайнятості кожного учня та необмеженої перспективи творчої діяльності в рамках кожної рольової гри.

Під час рольової гри формуються такі комунікативні вміння:

– уміння непідготовленого (спонтанного), емоційно забарвленого діалогічного мовлення;

– уміння спілкуватися один з одним;

– уміння розпочинати, підтримувати бесіду/розмову;

– уміння переривати співрозмовника;

– уміння погодитися/не погодитися з думкою співрозмовника;

– уміння ставити уточнювальні запитання;

– здатність до пошуку відповідей на поставлені запитання;

– здатність вибирати мовні та мовленнєві засоби відповідно до ситуації;

– уміння наводити та обстоювати свою точку зору;

– уміння цілеспрямовано слухати співрозмовника;

– здатність передбачати конфлікт і знаходити шляхи його усунення;

– здатність змінювати тактику своєї поведінки;

– володіння стратегіями спілкування (доцільне використання мовленнєвих та етикетнихі форм; уміння висловлювати подяку, прохання, згоду, незгоду, заперечення тощо).

У методичній літературі виділяють такі види рольової гри: імітаційні, творчі, ігри-змагання [5]. Залежно від складності мовленнєвого завдання, що пропонується для виконання рольової гри та її тривалості, розрізняють такі рольові ігри:

- *керовані/контрольовані* (controlled role-play), у яких учасники використовують готові запропоновані репліки;
- *напівкеровані/контрольовані* (semi-controlled role-play) – учні отримують опис сюжету рольової гри і своїх ролей;
- *вільні/некеровані* (free role-play) – учням пропонується лише тема й розподіл ролей;
- *епізодичні* (small-scale role-play) – розігрується лише окремий епізод рольової гри.

О.Д.Карп'юк у своїх підручниках також використовує рольові ігри. У 10 класі здебільшого вживаються такі види рольових ігор, як керовані (с.25, впр.6; с.30. впр.4) [2], де учням запропоновано готові репліки. А вже в 11 класі автор віддає перевагу напівкерованим або вільним рольовим іграм, де пропонується лише сюжет чи тема та розподіл ролей. Наприклад, уявити, що ти належиш до сім'ї, де всі дуже близькі і все виконують разом. А тобі хотілося б провести вихідні тільки з друзями. Та батьки завжди знаходять, чим зайнятися на

вихідних всією сім'єю, крім того, вважають тебе недостатньо дорослим, щоб діяти на власний розсуд. Що ти будеш робити і що скажеш батькам? (с.92, впр.8) [1].

Беручи до уваги всі ситуативно-рольові прийоми навчання іншомовного говоріння, використані О.Д.Карп'юк у підручниках для 10 та 11 класів, можна зробити висновок, що автор виробила оптимальний баланс вправ та завдань на розвиток комунікативних навичок у контексті як діалогічного, так і монологічного мовлення.

Отже, розвиток комунікативних навичок та вмінь неможливий без знання мовної системи – слів, граматичних явищ, фонетичного матеріалу та навичок оперування ними. Лише через послідовний розвиток лексико-граматичних навичок і комунікативних умінь за допомогою мовних вправ і комунікативних завдань можна досягти ефективної реалізації комунікативно-ситуативного навчання.

Література:

1. Карп'юк О.Д. Англійська мова: Підручник для 11-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту. – Тернопіль. «Видавництво «Астон», 2011. – 296 с.: іл.
2. Карп'юк О.Д. Англійська мова: Підручник для 10-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту. – Тернопіль. «Видавництво «Астон», 2011. – 224 с.: іл.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – 2-ге вид., випр. і переоб. / кол. авторів під керів. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Рєзнік Л.С. Аналіз теоретичних засад серії НМК з англійської мови для початкової школи // Іноземні мови. – 2009. – №4. – С.36-42.
5. Черниш В.В. Організація та проведення рольових ігор на уроках з іноземної мови / Валентина Василівна Черниш // Іноземні мови. – 2010. – №4. – С.7-15.

Клюєва Т. М.*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК

У статті викладено суть методики, яка має ефективно формувати навички здорового способу життя, розглянуто основні аспекти тренінгу як організаційної форми роботи при викладанні предмета «Основи здоров'я» в початковій школі, описано методичні прийоми та загальні тенденції при викладанні зазначеного предмета.

Закон України «Про загальну середню освіту» одним із головних визначає завдання виховання свідомого ставлення учнів до свого здоров'я та здоров'я інших, формування засад і гігієнічних навичок здорового способу життя, збереження і зміцнення їхнього фізичного, психічного здоров'я. Ці ж завдання визначені й у Державному стандарті початкової загальної

* ***© Клюєва Т. М.***